

בכורות ה'

לי יהיו הלויים בהויתם יהיו הגמרא הביאה שנחלקו האם הבכורות קדשו במדבר. ולמסקנה אמרה הגמרא, שנחלקו אם קדשו במדבר ואז פסקו עד שנכנסו לארץ או שגם במדבר קדשו ומבארת הגמרא את טעמם: ריש לקיש הסובר שהבכורות קדשו במדבר ופסקו, לומד כדלעיל מהכתוב "וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ" ואחר כך "וְהִעֲבַרְתָּ". וטעמו של רבי יוחנן שאמר שהבכורות קדשו במדבר ולא פסקו, זה כפי שאמר רבי אלעזר, ראיתי את רבי יוחנן בחלום, ומכאן שיסתייע בידי לומר טעם נכון, הכתוב אומר "לי יהיו", הלויים יהיו בהויתם. ואומרת הגמרא שרבי יוחנן לומד מהכתוב "וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ" "וְהִעֲבַרְתָּ", כמו ששנה התנא דבי רבי ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.

רב מרדכי א' רי"א
לא הוצרכו לקדש
אמר רב מרדכי לרב אשי אנו שנינו להפך, רבי יוחנן
אמר לא קדשו בכורות במדבר, וריש לקיש אמר קדשו
בכורות במדבר. אמר לו רב אשי, לפי מה שהפכתם צריכים לומר שרבי
אלעזר אמר שראה בחלום את ריש לקיש, ותירץ את דברי ריש לקיש.
והרי רבי אלעזר הוא תלמידו של רבי יוחנן? אמר לו רב מרדכי שרבי
יוחנן אמר לא קדשו, לא שהבכורות לא היו קדושים אלא שלא הוצרכו
לקדש. אם רוצה להקריבם אינו צריך להקדישם כשאר בהמות חולין
שהרי היו קדושים משעה שנולדו. ואין הבדל בין מה שאמרנו לעיל
שלרבי יוחנן קדשו בכורות במדבר, אלא שאדם חייב לומר בלשון
ששמע מרבו.

'קונטריוקוס' השר שאל את רבן יוחנן בן זכאי, בפרטם של לויים אתה
מוצא עשרים ושנים אלף ושלוש מאות⁴², ובכללם אתה מוצא עשרים
ושנים אלף. ושלוש מאות להיכן הלכו? אמר לו, אותן שלש מאות היו
בכורות, ואין בכור מפקיע בכור. ואמר שדיו לבכור שיפקיע את קדושת
עצמו.

42 בגרשון ז' אלפים וה' מאות, בקהת ח' אלפים ושש מאות, ובמררי ששת אלפים ומאתים. רש"י.

משה רבינו היה גזבר נאמן ובקי ומנה של קדש היה כפול

עוד שאלו, בגבית הכסף אתה מוצא מאתים ואחת ככר ואחת עשרה מנה. שכתוב: "בִּקְעָה לַגִּלְגָּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וכו'". ובנתינת הכסף אתה מוצא מאת ככר, בכתוב: "וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֶת וכו'". והרי בסך הכל שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים איש נתנו מאתים ואחד ככרות ואחד עשר מנה! משה רבכם היה גנב, או קוביוסטוס⁴³, או אינו בקי בחשבונות, נתן מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא החזיר⁴⁴? אמר לו, שמשה רבינו היה גזבר נאמן, ובקי בחשבונות. אלא שמנה של קודש היה כפול, ובככר היו מאה ועשרים מנה ולא ששים מנה. כך שבאותם מאה ככר היו מאתים ככר⁴⁵ ⁴⁶. ורב אחאי שאל מהי הקושיה, מאה ככר היו לצקת את האדנים והשאר היו מונחים בקופת ההקדש? עונה הגמרא, שבכתוב אחר נאמר: "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וכו'" ולא כתוב בו לצקת.

מנה של קדש היה כפול ומוסיפים על המדות שתות מלבר

שואלת הגמרא, מנין שמנה של קודש היה כפול? אם נאמר ממה שכתוב "וְאֵת הָאֶלֶף וְשִׁבְעֵי הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיִּסַּח לְעִמּוּדִים". הרי אלף ושבע מאות ושבעים וחמישה שקלים הם שבעים ואחד מנה, שהם ככר ואחד עשר מנה. והכתוב לא מנה אלא בפרטים, ומכאן שמנה של קדש היה כפול. דוחה הגמרא, אפשר לומר שהכתוב מנה בככרות רק את הכללים, מאה ככרות, ולא את הפרטים, הככרות הבודדים, ולפיכך מנאם בפרטים. אלא מהכתוב: "וַיִּנְחָשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל". והרי יש כאן תשעים וששה מנה, ויש בהם יותר מככר, והכתוב לא מנה אלא בפרטים. ולא מנה שבעים ואחד ככר ושלושים וששה מנים. ומכאן שמנה של קודש היה כפול. דוחה הגמרא, אולי הכתוב מנה רק

43 רש"י במקום אחר (חולין דף צא:): פירש קוביוסטוס גונב נפשות ואין עניינו כאן לגבי גביית כסף. וכן בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב:): גבי עבדים וסתם עבדים אינן גונבי נפשות. ור"ח פירש משחק בקוביא. תוס'. ר' גרשום מפ' גם כאן גונב נפשות.

44 – שהיה לו לשלם מן החצי מאת ככר וחצי וחמש מנים וחצי והוא לא נתן אלא מאה ככר. ואע"ג שכ' "וְאֵת הָאֶלֶף וְשִׁבְעֵי הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיִּסַּח לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם" השר לא הזכיר אותו פסוק מפני שהתכוון לקנטרו בדברים. רש"י ותוס'.

45 והככר האחד וי"א מנה היו האלף ו' מאות וע"ה שעשה ויום לעמודים. רש"י.

46 אבל השקלים של חול ושל קדש היו שווים. וכ' תוס' שצ"ל שלא היה מנה בימי משה. תוס'.

פרט גדול, שבעים ככרות ולא פרט קטן, ככר אחד. אלא אמר רב חסדא שלומדים שמנה של קדש היה כפול מהכתוב ביחזקאל: "והשקל עשרים גרה⁴⁷ עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם"⁴⁸. והרי בסך הכל יש כאן מאתיים וארבעים דינרים ומנה הוא מאה דינרים!¹ ונלמד מכאן שלשה דברים, (א) מנה של קודש היה כפול, (ב) מוסיפים על המדות, ואין מוסיפים יותר משתות, (ג) שתות מלבר. ובימי יחזקאל הוסיפו שתות מלבר, ארבעים, על מאתיים הדינרים שיש במנה של קדש.

אמר רבי חנינא, שאלתי בבית המדרש הגדול את רבי אליעזר, מה נשתנה שיש מצווה בפטרי חמורים ולא בפטרי סוסים וגמלים? אמר לי, שהיא גזירת הכתוב. ועוד, שסייעו לישראל בצאתם ממצרים. שאין לך כל אחד ואחד מישראל, שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. ועוד שאלתיו, מהי לשון רפידים? ואמר לי ששמה רפידים. ומביאה הגמרא, שיש בזה מחלוקת תנאים. רבי אליעזר אומר, ששמה רפידים. רבי יהושע אומר, שריפו עצמן מדברי תורה. וכן נאמר בירמיהו "לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים". ועוד שאלתיו, מאי לשון שטים? ואמר לי ששמה שטים. ומביאה הגמרא, שזה כפי שנחלקו התנאים. רבי אליעזר אומר שטים שמה, רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות. "ותקראן לעם לזבחי אלהיהן" רבי אליעזר אומר ערומות פגעו בהן, רבי יהושע אומר שנעשו בעלי קרי.

משנה

פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה כמין סוס, פטורה מן הבכורה,

47 גרה הם מעות כמו שמתרגמים כ' מעין. וקשה שהרי א' שסלע הוא ד' דינרים ושש מעה כסף דינר וא"כ יש כ"ד מעות בסלע. ור"ת מפרש שהוסיפו על המשקל ב' פעמים בימי יחזקאל שקל היה עשרים גרה והוסיפו שתות על מנה של קדש שבתחלה היה בו ג' סלעים עשאוהו של קדש ששים. אבל על השקל לא הוסיפו. ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שתות מלבר התוספת שבתחלה שהיה של עשרים ועשאוהו של כ"ד. ולפר"ת כשנתוסף בימי יחזקאל מנה של קדש נעשה גדול יותר מכפלים משל חול. ובימי חכמים כשהוסיפו על סלעים ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול. והומפ' את הכ' והשקל עשרים גרה מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו ששים. תוס'.

48 תוס' כ' שבמקדש היה משקל אחד של עשרים שקלים שבה שוקלים שליש מנה של קדש אחר שנתוסף אחד משתות. ומשקל אחד של כ"ה שיעור מנה של חול. ורביע מנה של קדש קודם שנתוסף קדש ומשקלו של ט"ו. תוס'.

שנאמר פעמיים "פֶּטֶר חָמור", עד שיהא היולד חמור, והנולד חמור. שיהיה דומה לאמו. ומה הם באכילה? בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה, וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה. שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור.

גמרא

הגמרא מביאה את מה ששנינו במשנה, רחל שילדה מיין עז, ועז שילדה מיין רחל פטור מן הבכורה. ואם יש בולד מקצת הסימנים של אמו חייב. ואמר רב יהודה, שהדבר נלמד מהכתוב: "בְּכוֹר שׁוֹר" שיהיה הוא שור ובכורו שור, "בְּכוֹר כֶּשֶׁב" הוא כשב ובכורו כשב, "בְּכוֹר עֵז" הוא עז ובכורו עז. והכתוב "אֶךָ" חלק ומלמד שאם יש בו מקצת סימנים הוא קדוש בבכורה.

רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל

שואלת הגמרא, הרי התנא של משנתנו לומד ממה שכתוב "פֶּטֶר חָמור" שתי פעמים שפרה שילדה מיין חמור, וחמור שילדה מיין פרה פטורה מן הבכורה? ואמרת הגמרא, שרב יהודה אמר את דבריו לדברי רבי יוסי הגלילי שחולק על התנא של משנתנו. ששנינו בברייתא, רבי יוסי הגלילי אומר, לומדים מהכתוב "בְּכוֹר שׁוֹר" שיהיה הוא שור ובכורו שור, "בְּכוֹר כֶּשֶׁב" הוא כשב ובכורו כשב, "בְּכוֹר עֵז" הוא עז ובכורו עז. והכתוב "אֶךָ" חלק ומלמד שאם יש בו מקצת סימנים הוא קדוש בבכורה⁴⁹. התנא של משנתנו סבר שהתורה אמרה שנדמה פטור בקדושת דמים, פטר חמור שאינו קדוש קדושת הגוף אלא שדמיו קדושים להפדות בשה. והוא הדין בקדושת הגוף, בכור בהמה טהורה שקדוש קדושת הגוף. ורבי יוסי סבר שהתורה אמרה שנדמה פטור בקדושת הגוף, ולומדים את קדושת דמים מקדושת הגוף.

שואלת הגמרא, מה התנא של המשנה לומד מ"בְּכוֹר שׁוֹר" "בְּכוֹר כֶּשֶׁב" ו"בְּכוֹר עֵז"? ואומרת הגמרא שהתנא לומד כמו שאמר רבי יוסי חנינא, למה נאמר בכתוב: "אֶךָ

נא' אימורים בבכור שור כבש ועז

49 תוס' שואלים לתנא של המשנה שאינו דורש דרשה זו מניין לומדים שאם יש בו מקצת סימן חייב. והרי היא משנה לקמן. ולא מסתבר שיש מחלוקת בין שתי המשניות. אבל אם המשניות אינן חולקות קשה על מה שא' מה"מ כרב יהודה. ולא הביאו את דרשה מהכתוב שבמשנה. תוס'.

בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ בְּכוֹר עֵז וְכוּ' וְאֵת חֶלְבֵם תִּקְטִיר" שלשתם באימורים? מפני שאם התורה היתה כותבת שצריכים להקטיר את האימורים של בכור שור, היינו אומרים מפני ששור נתרבה בנסכים. ואם היתה כותבת בכבש, היינו אומרים מפני שכבש נתרבה באליה שקרבה על המזבח. ואם היתה כותבת בעז, היינו אומרים מפני שעז נתרבה בעבודת כוכבים, שיחיד מביא שעיר בעבודת כוכבים. ואי אפשר לכתוב שנים וללמוד את השלישי, מפני שאם התורה לא היתה כותבת בשור, היינו אומרים שכבש ועז נתרבו שמביאים מהם פסחים. ואם התורה לא היתה כותבת בכבש לא היינו לומדים משור ושה, שכן הם נתרבו אצל עבודת כוכבים בציבור, פר לעולה ושעיר לחטאת!. ואם התורה לא היתה כותבת בעז לא היינו לומדים משור וכבש שיש בהם צד רבוי אצל מזבח, שור בנסכים וכשב באליה!. ולכן התורה צריכה לכתוב בשלשתם.

ורבי יוסי הגלילי לומד מהכתוב לפטור את הנדמה מבכורה. מפני שאם הכתוב בא להקרבת האימורים, היה אפשר לכתוב "אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר כֶּשֶׁב וְעֵז", וכיון שכתוב : "אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ בְּכוֹר עֵז" לומדים שאינו חייב עד שיהיה הוא שור ובכורו שור⁵⁰.

50 תוס' שואלים אפ' שלומדים מפטר פטר למעט פרה שילדה מין סוס אולי הוא רק כשנשתנה לדבר שאינו קדוש קדושת הגוף. אבל רחל שילדה מין עז שקדוש קדושת הגוף קדוש. וי"ל שמסתבר שלומדים קדושת דמים וקדושת הגוף זה מזה לגמרי וקשה שהרי א' שלא לומדים אפילו קדושת הגוף מקדושת הגוף שהרידהא לשור וכשב ועז צריך כתוב לכל אחד ואחד. תוס'.